

Fragment uit Janice Deul & Marie-Louise Hodge, *Keti Koti; waarom we de afschaffing van de slavernij moeten herdenken en vieren*, Ambo | Anthos, 2023.

Dit fragment mag enkel gebruikt worden voor educatieve doeleinden en niet verder worden verspreid.

# 6

# Inclusief vieren

**N**u 1 juli in steeds bredere kring gemeengoed wordt, dringt de vraag zich op wat termen als inclusie en diversiteit betekenen in relatie tot Ketj Koti. Moet het een Surinaams-Antilliaans ‘ding’ worden c.q. blijven of dient het iets van Zwarte, witte én niet-Zwarte mensen van kleur te zijn? Wat mij betreft het laatste. Slavernij en kolonialisme betreffen ons allemaal. Ze raken ieder mens die onderdeel is van de Nederlandse maatschappij. Ongeacht afkomst, geloof, leeftijd of kleur moeten we hier allemaal bij stil blijven staan. Het gaat immers niet alleen om een (gedeeld) verleden, maar ook om het heden en de toekomst.

In de ogen van Nana Efua, aka Marian Markelo, is Ketj Koti altijd al een inclusieve aangelegenheid geweest. ‘Allerlei bevolkingsgroepen gaven door de jaren heen acte de présence,’ vertelde ze toen ik haar sprak, ‘maar het heeft een tijd geduurd voordat wit Nederland ging participeren.’

Nu lijkt het zover te zijn. Ook witte Nederlanders willen in toenemende mate deelnemen aan de herdenking en andere activiteiten. Dat merk ik al een paar jaar in mijn eigen omgeving, waar ik van kennissen en werkrelaties steeds vaker vragen krijg als: ‘Is iedereen welkom op zo’n festival?’ Of: ‘Kan ik met je mee naar zo’n 1 juliparade?’

Doorgaans reageerde ik een tikkeltje terughoudend. Mijn gevoel zei: *Keti Koti is niet voor jou! Dit is voor mij en de mensen die op mij lijken*. Nu sta ik daar een stuk genuanceerder in. Ik denk dat Keti Koti alleen maar toekomstbestendig zal blijken te zijn als we het inclusieve karakter ervan onderstrepen. Dat doen we door te blijven inzetten op educatie en gemeenschappelijkheid. Iedereen is welkom, maar dan mag op z'n minst worden verwacht dat je weet waar het die dag om gaat. De manier waarop de belangstelling van buiten de Zwarte gemeenschap zich manifesteert is immers lang niet altijd even respectvol gebleken.

## **Politiek-historisch probleem**

Op 1 juli voer ik vele gesprekken, in de trein naar Amsterdam, tijdens de Bigi Spikri-parade of op het festivalterrein in het Oosterpark. Ik ontmoet (veelal witte) mensen die me complimenteren met mijn outfit en in één adem door vragen naar het hoe en waarom, die denken dat de Bigi Spikri een soort verkleedfeest is of die geen benul hebben van de achtergrond of historiciteit van Keti Koti. Dergelijke gedachtewisselingen wekken mijn verbazing en wrevel. Hoe kan het dat de betekenis van Keti Koti zo weinig leeft onder veel witte mensen, zelfs als ze live aanwezig zijn op een festival of ander evenement?

‘Dat was een politieke keuze,’ aldus Nana Efuwa. ‘Het is een politiek-historisch probleem, dat te maken heeft met het ontbreken van kennis, met informatie die nooit is overgedragen en met het feit dat er nooit onderwijs over het slavernijverleden is gegeven.’

Ik zie haar punt. Het is waar dat de overheid tot nu toe nooit op educatie heeft ingezet. Zoals je hebt kunnen lezen bleef mijn kennis

van het slavernijverleden ook lange tijd beperkt tot wat ik zag in Amerikaanse tv-series en wat ik van huis uit mee heb gekregen. Maar mensen hebben toch ook zoiets als een eigen verantwoordelijkheid? De meesten van ons hebben toegang tot sociale media, boeken en andere informatiebronnen die de mogelijkheid bieden die kennis bij te spijkeren. Als je ervoor kiest om dit niet te doen, dan is dat aan jou, maar val daar dan geen willekeurige mensen mee lastig. Het is net zoals een van de scholieren in het voorgaande hoofdstuk aangaf: het is niet aan ons om alles uit te leggen.

Als het over inclusie gaat, dient zich meteen een andere kwestie aan: kan iedereen deelnemen aan de Memre Waka, de Kabra Neti, de herdenking, de Bigi Spikri of een Ketu Koti-festival? Het antwoord is kort en simpel: ja. Maar houd je aan de (ongeschreven) regels, dus lees je van tevoren goed in als je deze niet kent. Anders kan het zo maar zo zijn dat iets wat heel betekenisvol is voor een ander totaal niet resoneert bij jou. Voor alle betrokkenen een pijnlijke situatie.

In hoofdstuk 4 legde ik angisaontwerpster en kotodeskundige Jane Steward de vraag voor of witte vrouwen een koto kunnen dragen. Uit haar zorgvuldig geformuleerde antwoord bleek dat ze zich bewust is van de gevoeligheden die hieraan kleven. Gevoeligheden die ik ken en herken, omdat ik al jaren spreek over de vrijheid of onvrijheid die we hebben om bepaalde kleding te dragen, maken en/of verkopen.

Ik doel hiermee op culturele toe-eigening, een hardnekkig fenomeen, dat soms lastig valt te duiden. In mijn optiek gaat het erom dat elementen van een gemarginaliseerde cultuur (doorgaans mensen van kleur) worden overgenomen door een dominante cultuur (doorgaans witte mensen) en vervolgens los worden gekoppeld van hun culturele betekenis en context. En dat kan om allerlei uitingen gaan. Van kleding tot muziek en eten en van taal tot yoga.

Ik had het al eerder over witte vrouwen die ‘op z’n Afrikaans’ of ‘Surinaams’ naar Keti Koti-festivals gaan of in de Bigi Spikri meelopen.

We leven in een vrij land en iedereen mag doen en laten wat hij, zij of hen wil, maar culturele kleding dragen zonder dat je een connectie hebt met die specifieke groep, is een no-go. Wellicht ken je de betekenis van een outfit niet of weet je niet hoe deze dient te worden gedragen. Je verschijning kan dan onbedoeld respectloos of beledigend zijn. Het kan natuurlijk dat een en ander voortkomt uit een oprecht gevoelde behoefte om solidariteit te betuigen. Maar daarvoor hoef je als wit mens niet in koto, angisa of dashiki met locks te komen. Je hoeft er alleen maar te zijn. En het liefst vaker dan één keer per jaar.

## Geen feestje

Ik vind het hoe dan ook goed dat de betrokkenheid vanuit verschillende bevolkingsgroepen groeit. Voorwaarde is echter wel dat vertegenwoordigers van de Zwarte gemeenschap de regie (blijven) houden en de focus van Keti Koti ligt op de trans-Atlantische slavernij, de slachtoffers hiervan en de doorwerking van dit koloniale systeem. Anders lopen we het risico dat een dag als 1 juli volledig losgezongen raakt van de historische en culturele context. Dan wordt het uiteindelijk gewoon weer een uitje voor dagjesmensen.

Dit laatste gebeurt vaker met evenementen die als politieke manifestatie zijn begonnen: ze worden overgenomen door bezoekers die geen flauw benul van de achtergrond hebben, daar geenszins in geïnteresseerd zijn, die de deelnemers als een bezienswaardigheid beschouwen en zich lang niet altijd gepast gedragen. Op die manier ontstaat een disconnectie tussen het evenement en degenen voor

wie het oorspronkelijk was bedoeld. Kijk naar de Amsterdam Pride, in 2022 herdoopt tot Queer & Pride Amsterdam. Dat deze happening is voortgekomen uit acties van trans en gay activisten van kleur, die protesteerden tegen politiegeweld, lijkt de meeste toeschouwers van de botenparade een zorg te zijn.

Tijdens de Bigi Spikri zie ik soms iets vergelijkbaars gebeuren: publiek dat zich verbaast over de ‘strakke’ gezichten, want: het is toch een feestdag vandaag?! En dan die verslaggeefster van de Amsterdamse tv, die zich hardop afvroeg waarom er maar door zo weinig mensen werd gedanst... Dat is toch tenenkrommend?

Hoe je je tijdens de parade door de stad beweegt, mag iedereen zelf weten. Deelnemers hebben een eigen beleving van de tocht, en eenieder heeft een eigen manier om met de emoties die daarbij horen om te gaan. Dat de Bigi Spikri zowel een eerbetoon als een viering is, blijkt veel (witte) omstanders echter te ontgaan.

Niet vreemd, vindt ontwerpster Cheyenne Nelson: ‘Binnen Zwarte gemeenschappen bestaat de neiging om van alles een feestje te maken. Dat is een kracht die ook een valkuil kan zijn. Ik zou niet durven zeggen dat mensen hun levensvreugde moeten indammen, maar het is nu vooral dat beeld van vrolijkheid dat overheerst. Ik zou willen dat er meer aandacht is voor de kranslegging en voor bijvoorbeeld de Kabra Neti. Anders krijg je zo’n reactie als: hoe ernstig is dit nu helemaal?’

In dat licht bezien heeft ze ook gemengde gevoelens bij het feit dat mensen uit de Surinaamse diaspora anderen *Wan Switi Manspasi Dey* (een mooie, letterlijk zoete Emancipatiedag) wensen. ‘Op 5 mei zeggen mensen in mijn omgeving ook geen “fijne Bevrijdingsdag” tegen elkaar.’

Haar opmerking blijft me bij. Zelf heb ik ook de gewoonte om 1 juli te beginnen met de door haar aangehaalde woorden. Het is voor mij een manier om duidelijk te maken dat ik het belang en de

betekenis van deze dag onderken. Ik doe dat overigens vooral via de socials – niet in real life, tijdens het bezoeken van een festival of het bijwonen van een ander Ketu Kotu-event. Op officiële momenten heb ik deze wens eveneens vaak geuit. Zo eindigde ik ermee toen ik in 2021 in het Centraal Museum Utrecht de jaarlijkse Ketu Kotu-lezing mocht geven. Door de woorden van Cheyenne zal ik het voortaan wellicht houden bij: ‘Een betekenisvolle dag gewenst.’ Deze formulering past net iets beter bij de zwaarte van het moment.

## Focus op Su

Op 1 juli ligt de focus veelal op Suriname. Dat blijkt wel uit de optredens en de activiteiten op veel festivals, die met name in het teken staan van de Afro-Surinaamse cultuur. Zoals Nana Efua eerder vertelde wordt tijdens Ketu Kotu het lot herdacht van de tien miljoen Afrikanen die van het continent werden weggeroofd. Daar is weinig aandacht voor. En dat op die historische julidag eveneens een einde kwam aan de slavernij op Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten, Aruba, Bonaire en Curaçao lijken velen zich ook nauwelijks te realiseren.

Niet gek dus dat de roep om inclusie vanuit de Caribische eilanden en de Afro-Caribische diaspora almaar luider wordt. De laatste jaren zie je steeds vaker socialmediaberichten van mensen die hun ongenoegen uitspreken over het feit dat Ketu Kotu een ‘Afro-Surinaams onderonsje’ lijkt te zijn. Ik begrijp die kritiek, maar zoals vaker snijdt het mes aan twee kanten. De betrokkenheid van Caribische Nederlanders bij Ketu Kotu is van oudsher klein. Zo zie je tijdens de Bigi Spikri vooral Surinaamse kleding en vlaggen. De *saya*, het Antilliaanse zusje van de koto, en de banieren van de eilanden zijn een zeldzaamheid.

Waarom dat zo is, is moeilijk uit te leggen. Feit is dat mensen op

en van de eilanden niet veel hebben met 1 juli, een datum die door de koloniale overheersers is bepaald – en dus is opgelegd – als dag waarop de tot slaaf gemaakten hun vrijheid kregen. Curaçaoënaars hechten meer belang aan 17 augustus, de dag waarop, onder aanvoering van verzetsleider Tula, de grote opstand uitbrak.

Er is een duidelijk verschil tussen Ketí Kotí, een dag die in het teken staat van de afschaffing van de slavernij door de machthebbers, en Tula-dag, waarop de strijd die de voorouders hebben gevoerd wordt gememoreerd. Deze dag wordt op Curaçao *Dia Di Lucha Pa Libertat* (Dag van de Vrijheidsstrijd) genoemd en in het kader van de Tula-herdenking worden tal van activiteiten georganiseerd. Ook in Nederland is dat het geval. Zo vindt elk jaar de Tula Lezing plaats, als eerbetoon aan de vrijheidsstrijder die op Curaçao pas sinds 2010 als nationale held wordt geëerd. 1 juli en 17 augustus hebben dus een verschillende connotatie, maar beide data zijn van groot belang in de trans-Atlantische slavernijgeschiedenis. Laten we niet vergeten dat verzet vele vormen kent.